

Руденко Сергій Валентинович,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та
оподаткування,
Державний біотехнологічний університет
Ряснянська Альона Миколаївна,
кандидат економічних наук, старший
викладач кафедри управління земельними
ресурсами та кадастру,
Державний біотехнологічний університет
Семенов Олександр Олександрович,
аспірант кафедри обліку, аудиту та
оподаткування,
Державний біотехнологічний університет

Rudenko Serhii,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
State Biotechnological University,
<https://orcid.org/0000-0002-2874-1957>

Riasnianska Alona,
Ph. D. in Economics,
State Biotechnological University,
<https://orcid.org/0000-0003-1564-6624>

Semenov Oleksandr,
Postgraduate Student
State Biotechnological University,
<https://orcid.org/0009-0002-0419-1986>

**ПРОДУКТОВІ, ВИРОБНИЧІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
PRODUCT, PRODUCTION, AND MANAGEMENT INNOVATIONS IN THE SYSTEM OF DEVELOPING
THE ECONOMIC POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Руденко С.В., Ряснянська А.М., Семенов О.О.
Продуктові, виробничі та управлінські інновації в
системі розвитку економічного потенціалу
аграрних підприємств. *Український журнал
прикладної економіки та техніки*.
2023. Том 8. № 1. С. 213 – 217.

Rudenko S., Riasnianska A., Semenov O. Product,
production, and management innovations in the
system of developing the economic potential of
agricultural enterprises. *Ukrainian Journal of
Applied Economics and Technology*.
2023. Volume 8. № 1, pp. 213 – 217.

У статті досліджено значення інновацій у системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств. Проаналізовано сутність основних типів інновацій у сільському господарстві. Зокрема, як найбільш дієві та ефективні для аграрних підприємств виділено продуктові, виробничі та управлінські типи інновацій. Запропоновано структурно-логічну схему місця інновацій у системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств. Виділено основні можливі напрями ефекту від продуктових, виробничих та управлінських інновацій у системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств у різних часових проміжках: у короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періоді. Наголошено на тому, що необхідність інноваційного розвитку аграрного сектору обумовлена не лише новими можливостями для підприємств галузі, але й необхідністю подолання внутрішніх і зовнішніх ризиків і викликів, що ускладнюють функціонування підприємств. Ключові слова: інновації, продуктові інновації, виробничі інновації, управлінські інновації, економічний потенціал, аграрні підприємства.

The article examines the significance of innovations in developing the economic potential of agricultural enterprises. Realization of the existing economic potential of the enterprise requires a process of changes in its economic activity, which corresponds to the concept of innovation. The management of this process of change must be managed. Therefore, management efforts aimed at realizing economic potential are the management of innovations to achieve the economic goals of the enterprise. Economic potential is a set of dynamically changing target characteristics of the enterprise. Therefore, innovation management in this context involves achieving specific results and activities aimed at changing the potential under the influence of external and internal factors. The essence of the main types of innovation in agriculture is analyzed. In particular, the product, production, and management types of innovations are highlighted as the most effective and efficient for agricultural enterprises. So, we can maintain that product is improved functional or consumer characteristics of products; production is operations aimed at reducing specific costs or improving product quality; managerial introduction of new organizational methods in business practice, labor process, or external relations of the enterprise. A structural and logical diagram of the place of innovations in the economic development system of agrarian enterprises' economic potential is proposed. The main possible directions of the effect of product, production, and management innovations in the design of development of the economic potential of agricultural enterprises in different periods are highlighted: in the short-term, medium-term, and long-term periods. Innovation management in conditions of limited resources includes not only the organization of development and use of innovations (which is also of great importance) but also the selection of those innovations that should be implemented using available resources. The need to implement innovations depends on the expected effect determined by the enterprise's mission. It was emphasized that the need for innovative development of the agricultural sector is due not only to new opportunities for enterprises in the sector but also to the need to overcome internal and external risks and challenges that complicate the functioning of enterprises.

© Руденко Сергій Валентинович, Ряснянська Альона Миколаївна, Семенов Олександр Олександрович, 2023

Вступ

Сучасні економічні тенденції відображають необхідність забезпечення інноваційного розвитку підприємства, що стає передумовою його виживання в глобальному конкурентному середовищі. Для вітчизняних компаній інноваційний розвиток є єдиним шляхом до їх виживання та потенційного входу на світові ринки. У цьому контексті маються на увазі не тільки технологічні або продуктові інновації, які через обмеженість ресурсів можуть мати значні проблеми в реалізації, але також управлінські інновації. Саме цей тип інновацій може стати ефективною передумовою для стійкого розвитку підприємства та сприяти нарощуванню всіх складових інноваційного потенціалу, що в майбутньому забезпечить комплексний інноваційний розвиток підприємства. Оскільки сільське господарство є важливим сектором економіки, інновації стають необхідним інструментом для забезпечення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення високої якості продукції.

Багато вітчизняних і зарубіжних учених займаються дослідженням питання інноваційного розвитку підприємств і вивчають характеристики факторів, що впливають на цей процес. До числа таких вітчизняних учених входять: О. Дацій [1], М. Мисюк [2], І. Мушеник [3], А. Орел [4], Л. Федулова [5], О. Шпикуляк, С. Тивончук, О. Супрун [6] та інші. Проте, попри значну кількість наукових праць на зазначену тематику, залишається потреба у подальших досліджень цієї проблематики, зокрема через турбулентність економіки та невизначені умови, які зараз спостерігаються в реаліях України.

Визначення мети та цілей дослідження

Метою дослідження є визначення місця та обґрунтування ролі окремих видів інновацій (продуктових, виробничих та управлінських) у системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження

Інституційне середовище для інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектору економіки не відповідає сучасним вимогам. Це проявляється у слабкому розвитку системи підготовки та перепідготовки кадрів для аграрної сфери, недостатній кількості науково-впроваджувальних інститутів і консультаційних центрів, а також слабкій взаємодії між суб'єктами аграрної науки, освіти та виробництва [7].

Така ситуація не дозволяє повністю забезпечити аграрне виробництво сучасними технологіями. Тому необхідно створити систему інноваційного розвитку аграрного комплексу, яка передбачає перетворення наявних інститутів і створення нових на основі цільових програм і механізмів підтримки сільського господарства різних рівнів. Ця система має допомогти зменшити розрив між суспільними потребами в активному розвитку агропромислового комплексу, гарантуванням продовольчої безпеки та можливостями прискореного зростання виробничого потенціалу галузі [8].

Необхідність інноваційного розвитку аграрного сектору обумовлена не лише новими можливостями для підприємств галузі, але й потребою у подоланні внутрішніх і зовнішніх ризиків і викликів, що ускладнюють функціонування підприємств. Проте водночас це вимагає ще більшої мобілізації зусиль для подолання системних проблем, які накопичились у галузі.

Одна з найважливіших цілей управління підприємством є реалізація економічного потенціалу. Це означає максимізацію фінансового результату або іншого економічного параметра відповідно до обраної стратегії, у межах місії підприємства та його доступних виробничих ресурсів. Якщо частина потенціалу підприємства залишається невикористаною, це означає, що необхідні зміни в параметрах економічної діяльності цього підприємства. В економічній науці найбільш точним терміном для опису таких змін є "інновації".

У сучасних джерелах економічної літератури інновації розглядаються як системна багатоаспектна категорія, що може бути визначена як кінцевий результат впровадження нововведення для зміни об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту. Важливо відрізнити поняття "інновація" від процесу розроблення, створення, впровадження та поширення інновації. Ці етапи розглядаються як частина інноваційної діяльності, яка в результаті може призвести до нововведень або інновацій (або процесу створення нововведень) [9].

Нововведення – це конкретний результат проведення фундаментальних і прикладних досліджень, розробок і експериментів у будь-якій сфері діяльності для підвищення її ефективності. Ці інновації можуть мати різні форми, такі як відкриття, патенти, товарні знаки, раціоналізаторські пропозиції, документація на нові або вдосконалені продукти, технології, управлінські або виробничі процеси, організаційні, виробничі або інші структури, ноу-хау, наукові підходи або принципи, документи (стандарти, рекомендації, методики, інструкції тощо), результати маркетингових досліджень та інші.

Реалізація наявного економічного потенціалу підприємства вимагає процесу змін у його економічній діяльності, що відповідає поняттю інновацій. Управління цим процесом змін має бути керованим, тому зусилля управління, спрямовані на реалізацію економічного потенціалу, фактично є управлінням інноваціями для досягнення економічних цілей підприємства. Економічний потенціал є сукупністю цільових характеристик діяльності підприємства, що динамічно змінюються. Тому варто відзначити, що управління інноваціями в цьому контексті передбачає не тільки досягнення конкретних результатів, але й діяльність, спрямовану на зміну самого потенціалу під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Загальну схему управління інноваціями в системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств можна зобразити на рис. 1.

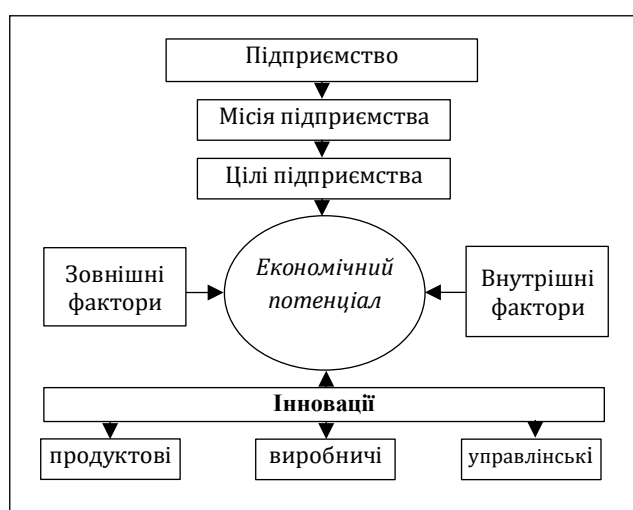


Рис. 1. Структурно-логічна схема місця інновацій у системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств.

Джерело: авторська розробка.

організацію розроблення та використання інновацій (що також має велике значення), але й відбір тих інновацій, які треба реалізувати з використанням доступних ресурсів. Потреба у реалізації інновацій залежить від очікуваного ефекту, який визначає місія підприємства.

Оскільки ступінь реалізації потенціалу підприємства насамперед залежить від ефективності використання доступних ресурсів, то найбільший ефект буде досягнутий завдяки інноваціям, які реалізуються у сферах, де підприємство проявляє найменшу ефективність використання цих ресурсів. Таким чином, найефективніші напрями інноваційної діяльності в контексті реалізації економічного потенціалу підприємства можна визначити шляхом аналізу ефективності використання його ресурсів.

Для сільського господарства найбільш необхідними і ефективними є такі типи інновацій, як продуктові, виробничі та управлінські (табл. 1).

Практичне вирішення питання відбору необхідних для реалізації інновацій є складним завданням, оскільки прогнозування очікуваного ефекту утруднюється великою кількістю взаємопов'язаних факторів, які потрібно враховувати, а також динамічним характером цих факторів. Усе це призводить до високого ризику, який супроводжує управлінські рішення в галузі інновацій. Ефект продуктових, виробничих та управлінських інновацій у системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств може спостерігатися на різних проміжках часу, а саме в короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах.

Економічний потенціал підприємства може змінюватись під впливом об'єктивних зовнішніх факторів. У контексті інноваційного управління економічним потенціалом, ці зовнішні фактори та їх зміни важливо враховувати під час планування інновацій для адаптації підприємства до ризиків, які вони можуть створювати.

Внутрішні фактори є безпосереднім об'єктом інноваційного управління потенціалом підприємства. Інновації, спрямовані на внутрішні фактори, можуть впливати на зміну потенціалу підприємства або сприяти реалізації наявного потенціалу. Крім того, управлінські інновації можуть бути спрямовані на зміну цілей підприємства, що також дають можливість змінити його потенціал.

Управління інноваціями в умовах обмежених ресурсів включає не тільки

Таблиця 1. Сутність основних типів інновацій у сільському господарстві

Тип інновації	Сутність інновацій	Напрями інновацій
Продуктові	Поліпшені функціональні або споживчі характеристики продукції	Методи розведення нових (удосконалених, модифікованих) сортів рослин
		Технології селекції більш продуктивних та економічно-ефективних порід тварин
Виробничі	Операції, спрямовані на скорочення питомих витрат або підвищення якості продукту	Методи вирощування продукції з використанням екологічно-безпечних технологій
		Інноваційні методи обробітку ґрунту
		Сучасні промислові технології в галузі тваринництва та науково обґрунтовані системи сільського господарства і тваринництва
		Новаторські підходи до застосування добрив і засобів захисту рослин
Управлінські	Запровадження нових організаційних методів у діловій практиці, трудовому процесі або в зовнішніх зв'язках підприємства	Передові ресурсозберігальні технології в агропромисловому комплексі
		Розвиток співробітництва та створення інтегрованих структур в агропромисловому комплексі
		Розширення ринків збуту продукції
		Впровадження нових форм технічного обслуговування та ресурсного забезпечення в АПК
		Інноваційні підходи до організації та стимулювання праці
Створення консультативних інноваційних систем у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності		

Джерело: сформовано автором.

Таблиця 2. Ефект продуктових, виробничих та управлінських інновацій у системі розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств у різних часових проміжках

	Продуктові інновації	Виробничі інновації	Управлінські інновації
Коротко-строчковий період	такі як випуск нових аграрних продуктів або модифікація наявних, що може призвести до збільшення обсягів продажу і прибутку	спрямовані на покращення процесів виробництва та оптимізацію робочих процесів, можуть забезпечити збільшення продуктивності та зниження витрат на виробництво	такі як впровадження нових методів управління ресурсами та процесами, можуть покращити ефективність внутрішнього управління та прийняття рішень
Середньо-строчковий період	можуть сприяти розширенню асортименту продукції та проникненню на нові ринки, що призведе до збільшення прибутковості	можуть призвести до збільшення виробничої потужності, покращення якості продукції та зниження виробничих витрат	можуть сприяти оптимізації бізнес-процесів, удосконаленню систем управління персоналом і фінансами, що позитивно вплине на ефективність підприємства
Довго-строчковий період	пов'язані з розробленням нових продуктів або введенням високотехнологічних виробничих процесів, можуть створити конкурентну перевагу на ринку та сприяти розширенню підприємства	можуть призвести до впровадження нових технологій, що забезпечать підвищену продуктивність, зниження негативного впливу на довкілля та створення стійкої виробничої бази	можуть сприяти стратегічному розвитку підприємства, побудові ефективної системи управління та формуванню конкурентоспроможної організаційної культури

Джерело: сформовано автором.

Отже, залежно від тривалості періоду спостерігаються різні типи наслідків інновацій, які сприяють розвитку економічного потенціалу аграрних підприємств.

Орієнтація на інноваційний шлях розвитку є основним фактором прискореного розвитку світової економіки, який спостерігається в наші дні. Основою успіху провідних світових держав є не просто технологічний розвиток, але й конвергенція технологій, що призводить до виникнення нових інноваційних рішень. У сфері аграрного бізнесу існують особливості, які потребують уваги та дослідження щодо розроблення інноваційних напрямів розвитку та їх впровадження в практику аграрного сектору.

Варто відзначити, що українська аграрна наука не повністю задовольняє потреби аграрних підприємств у розробках з питань інноваційного розвитку. Деякі дослідження відповідають світовим стандартам або навіть є лідерами у своїй галузі, але результати не застосовують у практичній діяльності аграрних підприємств. Велика частина розробок не перетворюється на реальні інноваційні продукти. З іншого боку, мотивація вчених для впровадження результатів досліджень у практику залишається низькою. Це призводить до недостатнього притоку молодих кадрів в аграрну науку й уповільнення розвитку української аграрної науки. Спостерігається низький рівень ефективності процесу відтворення високопрофесійних фахівців у аграрній сфері, здатних розробити інноваційні продукти та технології та забезпечити їх впровадження в аграрний бізнес.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Важливість розвитку інновацій у сільському господарстві обумовлена не лише новими можливостями для підприємств у цій галузі, але й необхідністю подолання внутрішніх і зовнішніх ризиків і викликів, що ускладнюють їх функціонування. Проте водночас ця потреба вимагає ще більшої мобілізації зусиль для подолання системних проблем, які накопичилися в аграрному секторі. Інновації у сфері збуту продукції надають ефект у короткостроковому періоді, виробничі інновації сприяють підвищенню цінової конкурентоспроможності в середньостроковому плані, а продуктові (товарні) інновації мають довгостроковий ефект, оскільки продовжують життєвий цикл підприємства. Ці типи інновацій взаємопов'язані і роблять значний внесок у розвиток підприємства.

Список літератури

1. Дачій О.І. Фінансове забезпечення інновацій в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. 2011. No 1. С. 65-76.
2. Місюк М.В. Інноваційно-інвестиційний підхід до формування та підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва. *Економіка АПК*. 2016. No 3. С. 74-79.
3. Місюк М.В., Мушеник І.М. Вплив інноваційної діяльності на розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Інноваційна економіка*. 2018. № 7-8.-С 50-56.
4. Орел А., Руденко С.В. Інноваційна орієнтація інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2019. Вип. 3(81). С. 102-106.
5. Федулова Л.І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 2. С. 63-81.
6. Шпикуняк О.Г. Тивончук С.О., Тивончук С.В., Супрун О.М. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності. *Економіка АПК*. 2011. No 12. С. 109-116.
7. Кушнір С.О. Формування інституційного середовища забезпечення функціонування аграрного сектору економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2019. № 2 (18). С. 85-92.
8. Розвиток суб'єктів господарювання України: сучасні реалії та перспективи: колективна монографія / за заг. ред. Л.М. Бандоріної, Л.М.Савчук. Дніпро: Пороги, 2017. 488 с.
9. Карпенко А.В. Порівняльно-морфологічний аналіз сутності базових категорій інноваційної діяльності. *Економіка і організація управління*, 2016. Вип. 2 (22). С. 151-160.

References

1. Datsii, O.I. (2011). «Financial support of innovations in the agro-industrial complex of Ukraine». *Problemy investytsiino-innovatsiynoho rozvytku*. no. 1, pp. 65-76.
2. Misiuk, M.V. (2016). «Innovative investment approach towards formation and enhancement of competitiveness of animal products». *Ekonomika APK*. no. 3, pp. 74-79.
3. Misiuk, M.V., Mushenyk, I.M. (2018). «Influence of innovation activity on the development of agricultural enterprises resource potential». *Innovatsijna ekonomika*. no. 7-8, pp. 50-56.
4. Orel, A., Rudenko, S. (2019). «Innovative orientation of investment activities of agrarian business entities». *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu*, 2019. Vyp. 3(81). S. 102-106.
5. Fedulova, L.I. (2011). «Trends in the innovation policy development and its impact on economic growth», *Ekonomika i prohnozuvannia*. no. 2, pp. 63-81.
6. Shpykuliak, O.H., Tyvonchuk, S.O., Tyvonchuk, S.V., Suprun, O.M. (2011), «The stage of the innovation process and the assessment of the innovation activities effectiveness». *Ekonomika APK*. no. 12, pp. 109-116.
7. Kushnir, S.O. (2019). «Formation of the institutional environment to ensure the functioning of the agrarian sector of the economy». *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia: naukovyj zhurnal*. no. 2 (18), pp. 85-92.
8. Rozvytok sub'iektiv hospodariuvannia Ukraïny: suchasni realii ta perspektyvy: kolektyvna monohrafiia. [Development of business entities of Ukraine: modern realities and prospects: collective monograph]. (2017). In Bandorinoï, L.M., Savchuk, L.M. (ed.). Porohy. Dnipro. Ukraine.
9. Karpenko, A.V. (2016). «Comparative morphological analysis of the essence of the basic categories of innovative activity». *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 2 (22), pp. 151-160.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2022 р.